

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΛΕΙΔΑΡΙΘΜΟΣ

50 ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ που επηρέασαν την ανθρωπότητα

Επιμέλεια:
Barry Loewer

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 6 Πρόλογος
- 8 Εισαγωγή
- 10 Πώς να γίνετε φιλόσοφος
- 12 **Γλώσσα και λογική**
- 14 ΓΛΩΣΣΑΡΙ
- 16 Οι συλλογισμοί του Αριστοτέλη
- 18 Το παράδοξο του Ράσελ και ο λογικισμός του Φρέγκε
- 20 **Αριστοτέλης**
- 22 Η θεωρία των περιγραφών του Ράσελ
- 24 Ο γρίφος του Φρέγκε
- 26 Το θεώρημα του Γκέντελ
- 28 Το παράδοξο των ψευτών του Επιμενίδη
- 30 Ο σωρός του Ευβουλίδη
- 32 **Επιστήμη και επιστημολογία**
- 34 ΓΛΩΣΣΑΡΙ
- 36 Σκέπτομαι, άρα υπάρχω
- 38 Το αντιπαράδειγμα του Γκέτιερ
- 40 **Καρλ Πόπερ**
- 42 Ο εγκέφαλος μέσα στο δοχείο
- 44 Το πρόβλημα της επαγωγής του Χιουμ
- 46 Ο μπλάσινος γρίφος του Γκούντμαν
- 48 Οι εικασίες και οι διαψεύσεις του Πόπερ
- 50 Οι επιστημονικές επαναστάσεις του Κουν
- 52 **Νους και μεταφυσική**
- 54 ΓΛΩΣΣΑΡΙ
- 56 Το πρόβλημα νου και σώματος του Καρτέσιου
- 58 Η προθετικότητα του Μπρεντάνο
- 60 Η γλώσσα της σκέψης του Φόντορ
- 62 Τα πρόσωπα του Πάρφριτ
- 64 **Ρενέ Ντεκάρτ**
- 66 Τα ζόμπι του Τσάλμερς
- 68 Τα παράδοξα του Ζήνωνα
- 70 Το αριστερό χέρι του Καντ
- 72 Το πηλοίο του Θησέα
- 74 Ο δαίμονας του Λαπιλάς, ντετερμινισμός και ελεύθερη βούληση
- 76 Το φάντασμα μέσα στη μηχανή του Ράιτ
- 78 **Ηθική και πολιτική φιλοσοφία**
- 80 ΓΛΩΣΣΑΡΙ
- 82 Η ηθική του Αριστοτέλη
- 84 Οι φυσικές καταστάσεις και το κοινωνικό συμβόλαιο
- 86 Η κατηγορική προσταγή του Καντ
- 88 **Ιμάνουελ Καντ**
- 90 Ο ωφελιμισμός του Μιτ
- 92 Ο ιστορικός υλισμός του Μαρξ
- 94 Το πρόβλημα του βαγονιού
- 96 **Θρησκεία**
- 98 ΓΛΩΣΣΑΡΙ
- 100 Οι πέντε τρόποι του Ακινάτη
- 102 Το οντολογικό επιχείρημα του Άνσελμου
- 104 **Θωμάς Ακινάτης**
- 106 Ο γρίφος του Επίκουρου
- 108 Ο ωρολογοποιός του Πέιλι
- 110 Το στοίχημα του Πασκάλ
- 112 Ο Χιουμ κατά των θαυμάτων
- 114 **Μεγάλες στιγμές**
- 116 ΓΛΩΣΣΑΡΙ
- 118 Η μέθοδος του Σωκράτη
- 120 Η σπηλιά του Πλάτωνα
- 122 Τα τέσσερα αίτια του Αριστοτέλη
- 124 Ο ατομισμός του Λουκρητίου
- 126 **Λούντβιχ Βιτγκενστάιν**
- 128 Ο ιδεαλισμός του Μπέρκλεϊ
- 130 Το συνθετικό α priori του Καντ
- 132 Η διαλεκτική του Χέγκελ
- 134 Ο πραγματισμός του Τζέιμς
- 136 Η κοινή λογική του Μουρ
- 138 Η απεικονιστική θεωρία της γλώσσας του Βιτγκενστάιν
- 140 **Ηπειρωτική φιλοσοφία**
- 142 ΓΛΩΣΣΑΡΙ
- 144 Ο υπεράνθρωπος του Νίτσε
- 146 **Φρίντριχ Νίτσε**
- 148 Η αποδόμηση του Ντερριντά
- 150 Το τίποτε του Χάιντεγκερ
- 152 Η κακή πίστη του Σαρτρ
- 154 Οι συνεργάτες του βιβλίου
- 156 Πηγές
- 158 Ευρετήριο
- 160 Ευχαριστίες

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στίβεν Λο

Η φιλοσοφία αντιμετωπίζει τα «μεγάλα ερωτήματα», όπως τα αποκαλούμε μερικές φορές. Αυτά περιλαμβάνουν ερωτήματα για την ηθική («Τι κάνει τα πράγματα ηθικώς σωστά ή εσφαλμένα;»)· για το τι μπορούμε να γνωρίσουμε, αν υποθέσουμε ότι μπορούμε να γνωρίσουμε κάτι («Ίερετε αν ο κόσμος γύρω σας είναι πραγματικός και όχι μια εικονική πραγματικότητα δημιουργημένη από υπολογιστή;»)· για τον χαρακτήρα της ανθρώπινης ύπαρξης («Είμαστε άραγε ο εγκέφαλός μας; Έχουμε ψυχή;»)· και για τον χαρακτήρα της πραγματικότητας («Γιατί υπάρχει το στιδήποτε;»).

Η θρησκεία απαντά σε πολλά από τα ίδια ερωτήματα, αλλά ενώ η φιλοσοφία και η θρησκεία αλληλοκαλύπτονται στα ερωτήματα που τίθουν, μπορεί να διαφέρουν στην προσέγγιση που υιοθετούν για να δώσουν απαντήσεις. Ενώ η πίστη και η αποκάλυψη είναι κατά κανόνα οι ακρογωνιαίοι λίθοι της θρησκευτικής πεποίθησης, η φιλοσοφία δίνει έμφαση στη λογική, στην επιστρέφηση της νοημοσύνης μας προκειμένου να βρούμε, όσο καλύτερα μπορούμε, ποιες είναι οι απαντήσεις.

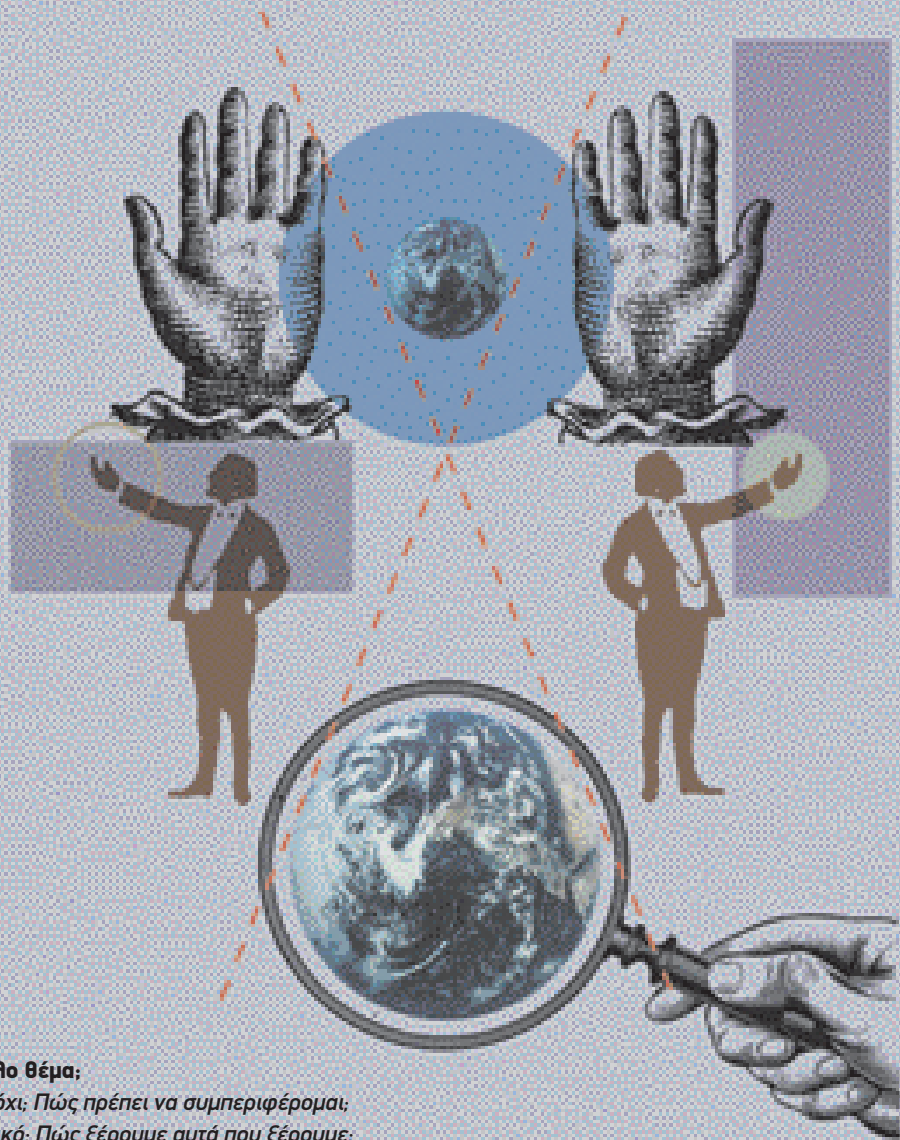
Ο Σωκράτης υποτίθεται ότι είπε «Ανεξέταστη ζωή δεν αξίζει να ζει κανείς» (Ανεξέταστος βίος ου βιωτός ανθρώπων). Βαριά λόγια –κάπως υπερβολικά, κατά τη γνώμη μου. Ας υποθέσουμε ότι κάποιος αφιερώνεται ανυστερόβουλα στο να βοηθάει και να εμπλουτίζει τη ζωή των φίλων του, της οικογένειάς του και της ευρύτερης κοινωνίας. Δύσκολα θα λέγαμε πως έζησε ανάξια ζωή απλώς και μόνο επειδή ποτέ δεν στάθηκε να θέσει στον εαυτό του ένα φιλοσοφικό ερώτημα. Ωστόσο, δεν έχω καμιά αμφιβολία ότι το να εκτεθεί έστω και λίγο κάποιος στη φιλοσοφία μπορεί να είναι πολύτιμο. Το είδος δεξιότητων που καθλιεργεί η φιλοσοφία –όπως η ικανότητα να εντοπίζεις μια λογική πλάνη ή να διατυπώνεις τα επιχειρήματά σου συνοπτικά και με ακρίβεια– είναι από τις δεξιότητες «παντός

καιρού» που εκτιμούν οι εργοδότες. Λίγη κατάρτιση στη φιλοσοφία μπορεί επίσης να μας βοηθήσει να οικοδομήσουμε ρωμαλέους αμυντικούς μηχανισμούς και να αποκτήσουμε ανοσία σε πομπώδεις πολιολογίες και στα τεχνάσματα των τσαρλατάνων. Αλλά αυτά δεν είναι ο μόνος λόγος για τον οποίο λίγος φιλοσοφικός στοχασμός αξίζει τον κόπο.

Είτε το συνειδητοποιούμε είτε όχι, όλοι μας έχουμε φιλοσοφικές πεποιθήσεις. Το ότι υπάρχει θεός είναι μια φιλοσοφική πεποίθηση, όπως είναι και η πεποίθηση ότι δεν υπάρχει. Το ότι το καλό και το κακό δεν είναι απλώς θέμα υποκειμενικής γνώμης, είναι μια φιλοσοφική πεποίθηση, όπως είναι και η πεποίθηση ότι πρόκειται για υποκειμενικό θέμα.

Πολλοί από εμάς περνάμε τη ζωή μας χωρίς καν να συνειδητοποιήσουμε ότι έχουμε φιλοσοφικές απόψεις, πολύ δε λιγότερο να τις αμφισβητήσουμε. Μπορεί να ρωτήσετε: «Τι σημασία έχει αν κάνουμε ή όχι τέτοιες ερωτήσεις; Στο κάτω-κάτω οι πεποιθήσεις και η ζωή όσων τις στοχάζονται δεν διαφέρουν και πολύ από τις πεποιθήσεις και τη ζωή όσων δεν τις στοχάζονται. Οπότε, γιατί να χολοσκάμε;» Ίσως επειδή η ανεξέταστη ζωή δεν είναι ζωή που τη διαλέξανε ελεύθερα έχοντας επίγνωση τις εναλλακτικές δυνατότητες, αλλά ένα αυλάκι που σκάφτηκε χωρίς σκέψη.

Αν αυτό δεν σας πείθει ότι λίγη φιλοσοφία είναι καλή ιδέα, δεν παύει να είναι γεγονός ότι, είτε ωφέλιμη είτε όχι για σας, *η φιλοσοφία είναι διασκεδαστική*. Μέσα σ' αυτές τις σελίδες θα βρείτε μερικές από τις πιο αξιοπερίεργες, έξυπνες, εκπληκτικές, και μερικές φορές εντελώς ενοχλητικές ιδέες που έχει διατυπώσει ποτέ η ανθρωπότητα. Περάστε μέσα και γνωρίστε τις.

Ποιο είναι το όλο θέμα;

*Υπάρχει Θεός ή όχι; Πώς πρέπει να συμπεριφερόμαι;
Τι είναι πραγματικό; Πώς ξέρουμε αυτά που ξέρουμε;
Σε αυτό το βιβλίο, κορυφαίοι σε θέματα φιλοσοφίας
συγγραφείς θα αιχμαλωτίσουν τη σκέψη σας με ένα
εντατικό μάθημα κατανόησης των θεμελίων της
κατανόησης.*

Πλατωνικός ιδεαλισμός

Τα «μεγάλα» ερωτήματα άρχισαν με τους αρχαίους Έλληνες φιλοσόφους. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, τα πάντα στον κόσμο είναι αντανάκλαση της αληθινής ιδεώδους μορφής τους που υπάρχει έξω από τον κόσμο. Ο Πλάτωνας παρομοίαζε την εμπειρία αυτή με τις τρεμάμενες σκιές αντικειμένων που αντανακλώνται από το φως της φωτιάς πάνω στο τοίχωμα μιας σπηλιάς (βείτε σελ. 120).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μπάρι Λέβερ

Η φιλοσοφία προσπαθεί να φτάσει στη βαθύτερη

ουσία των πραγμάτων, κάνοντας ερωτήσεις και προτείνοντας απαντήσεις. Για παράδειγμα, στη βαθύτερη ουσία της επιστήμης υπάρχουν ερωτήσεις όπως «Ποιοι είναι οι στόχοι των επιστημών;», «Τι είναι επιστημονική μέθοδος και γιατί είναι τόσο επιτυχημένη;», «Τι είναι επιστημονικός νόμος;», «Τι είναι χρόνος;» και ούτω καθεξής. Οι επιστήμονες σε γενικές γραμμές δεν σταματούν για να σκεφτούν τέτοια «βαθύτερα» ερωτήματα, μια και είναι πολύ απασχολημένοι να εργάζονται πάνω στην ίδια την επιστήμη. Μπορούν να προχωρήσουν αποδεχόμενοι, ρητά ή σιωπηρά, ορισμένες απόψεις χωρίς να διερωτηθούν γι' αυτές. Η σκέψη για ερωτήματα που βρίσκονται στο βάθος των πραγμάτων και η ανάπτυξη συστηματικών επεξηγήσεων των θεμελίων της επιστήμης αφήνεται για τους φιλοσόφους της επιστήμης.

Άλλοι κλάδοι της φιλοσοφίας αφορούν τα θεμέλια της ηθικής, της τέχνης, της θρησκείας, των μαθηματικών, της ψυχολογίας, της γλώσσας και της σκέψης γενικά. Πράγματι, για κάθε αντικείμενο και για κάθε ανθρώπινο εγχείρημα υπάρχει μια φιλοσοφία αυτού του θέματος η οποία διερευνά τα θεμέλια του αντικειμένου. Οι πιο γενικοί κλάδοι της φιλοσοφίας είναι η οντολογία (σχετικά με το τι υπάρχει), η επιστημολογία (σχετικά με το πώς και πόσα μπορούμε να μάθουμε για το τι υπάρχει) και η ηθική (σχετικά με το τι πρέπει να κάνουμε για το τι υπάρχει).

Οι φιλόσοφοι σκέπτονται τα βαθύτερα ζητήματα εδώ και τουλάχιστον 2.500 χρόνια. Αυτό άρχισε με τους μεγάλους αρχαίους Έλληνες φιλοσόφους Σωκράτη, Πλάτωνα και Αριστοτέλη και συνεχίστηκε μέχρι σήμερα, όπου οι περισσότεροι φιλόσοφοι (αλλά όχι όλοι) είναι επίσης καθηγητές πανεπιστημίου. Η φιλοσοφία έχει εξελιχθεί ως ένα είδος συνομιλίας μεταξύ αυτών των φιλοσόφων μέσα από τους αιώνες. Για παράδειγμα, το ερώτημα «Τι είναι γνώση;» το έθεσαν οι αρχαίοι Έλληνες, οι απαντήσεις τους συζητήθηκαν από τους φιλοσόφους του Μεσαίωνα, οι δε δικές τους απαντήσεις συζητήθηκαν και επαυξήθηκαν από τους φιλοσόφους του 17ου και του 18ου αιώνα, τον Καρτέσιο, τον Λάιμπνιτς και τον Χιουμ. Ένας σύγχρονος φιλόσοφος που προσεγγίζει αυτό το ερώτημα θα έχει το ένα του μάτι σε αυτή την ιστορία και το άλλο σε όσα λένε οι σύγχρονοί του. Στην πορεία αυτής της διαρκούς συνομιλίας, έχουν ανακύψει πολλά προβλήματα, τοποθετήσεις και παράδοξα. Στο βιβλίο αυτό θα βρείτε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα τους.

ΠΩΣ ΝΑ ΓΙΝΕΤΕ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΣΕ (ΚΑΤΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΠΟ) 30 ΔΕΥΤΕΡΟΛΕΠΤΑ

Μπάρι Λέβερ

Αν δυσπιστείτε στην ιδέα ότι μπορείτε να γίνετε

φιλόσοφος μέσα σε 30 δευτερόλεπτα, έχετε κάνει ένα πρώτο βηματάκι για να γίνετε φιλόσοφος. Ο σκεπτικισμός και η τάση για αμφισβήτηση έχουν κεντρική θέση στη φιλοσοφία. Θέτοντας σε αμφισβήτηση τις πεποιθήσεις σας (και τις πεποιθήσεις των άλλων) με ανοικτό πνεύμα, θα καταλάβετε καλύτερα τι ακριβώς πιστεύετε, ποιες είναι οι απόψεις σας, και έτσι θα καταλήξετε να γνωρίσετε καλύτερα τον εαυτό σας. Αν και δεν είναι δυνατόν να γίνετε φιλόσοφος (μπορεί βέβαια να είστε ήδη) απλώς και μόνο διαβάζοντας αυτό το κείμενο, μπορώ να σας θέσω μερικά από τα ερωτήματα που ίσως σας βοηθήσουν να προχωρήσετε λίγο πιο πέρα σ' αυτό το δρόμο.

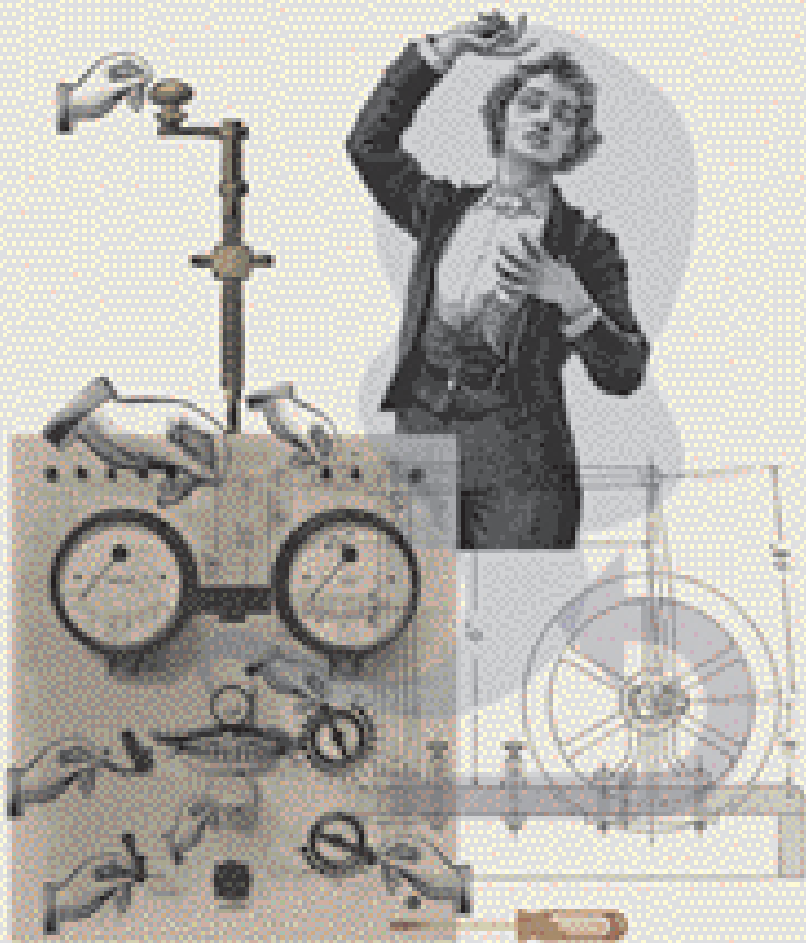
Οι περισσότεροι θεωρούμε δεδομένο ότι πρέπει να κρατάμε τις υποσχέσεις μας. Είναι όμως αυτό πάντοτε αλήθεια; Τι γίνεται αν ο Μπαρτ έχει υποσχεθεί να επιστρέψει το πιστόλι που του δάνεισε η Χίλاري, αλλά μαθαίνει ότι η Χίλاري σκοπεύει να το χρησιμοποιήσει για να σκοτώσει τον Γουίλιαρντ; Πρέπει να επιστρέψει το πιστόλι ο Μπαρτ; Έστω ότι σκέφτεστε, «Όχι, στην περίπτωση αυτή δεν ισχύει». Αν είναι έτσι, η επόμενη φιλοσοφική σας κίνηση ίσως είναι να αναζητήσετε μια γενική αρχή που να προσδιορίζει πότε πρέπει να τηρούνται οι υποσχέσεις. Ίσως πιστεύετε ότι ο σωστός κανόνας είναι: «Να κρατάς τις υποσχέσεις σου εκτός αν αυτό θα προκαλέσει κακό σε κάποιον». (Ούτε κι αυτό είναι απόλυτα σωστό, αφού αν κρατήσετε την υπόσχεσή σας να είστε πιστοί προς τον/τη σύζυγό σας μπορεί να βλάψετε την ερωμένη ή τον εραστή σας).

Στη συνέχεια, αναρωτηθείτε: «Γιατί πρέπει να υπακούμε σε αυτόν ή σε οποιονδήποτε προτεινόμενο κανόνα ηθικής;» Ορισμένοι πιστεύουν ότι πρέπει να υπακούμε τους κανόνες ηθικής επειδή έτσι διέταξε ο Θεός. Αλλά ακόμα κι αν πιστεύετε ότι υπάρχει Θεός, κάτι τέτοιο δεν είναι σωστό, δεδομένου ότι (όπως θα έλεγε ο Σωκράτης) το να κρατάτε τις υποσχέσεις σας δεν είναι σωστό επειδή έτσι διέταξε ο Θεός, αλλά μάλλον ο Θεός διέταξε έτσι επειδή είναι σωστό. Γιατί λοιπόν είναι σωστό; Αν διερευνήσετε όσα έχουν πει οι φιλόσοφοι για το ζήτημα αυτό τα τελευταία 2.500 χρόνια, θα ανακαλύψετε ότι υπάρχουν πολλές διαφωνίες.

Ορισμένοι συμπεραίνουν ότι το να σκέφτεται κανείς για αυτά τα πράγματα είναι σπατάλη χρόνου επειδή ποτέ δεν πρόκειται να επιτευχθεί συμφωνία. Υπάρχουν όμως μερικοί άνθρωποι που απολαμβάνουν πολύ αυτή τη διαδικασία των ερωτήσεων, του στοχασμού για τις ενδεχόμενες απαντήσεις, των ακόμα βαθύτερων ερωτήσεων, και ούτω καθεξής. Ακόμα κι αν δεν δώσουμε οριστική απάντηση σε πολλά από αυτά τα ερωτήματα, η διαδικασία αυτή μας φέρνει πιο κοντά στο να κατανοήσουμε τον εαυτό μας.

Σκεφτείτε το

Αν ήδη αναρωτιέστε για ποιο λόγο υπάρχει το βιβλίο αυτό, έχετε ήδη κάνει τα πρώτα βήματα για να γίνετε φιλόσοφος.

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΙΚΗ

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΙΚΗ

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

αναφορά (reference) Το αντικείμενο στο οποίο αναφέρεται μια έκφραση, σύμφωνα με ορισμένους φιλοσόφους της γλώσσας και επιστήμονες της λογικής. Για παράδειγμα, η αναφορά του «Μαρκ Τουέν» είναι το πραγματικό πρόσωπο, ο Μαρκ Τουέν.

εγκυρότητα (validity) Ο τρόπος με τον οποίο κρίσεις και συμπεράσματα συναρτώνται σε επιτυχημένα επιχειρήματα. Αν οι κρίσεις είναι αληθείς και το επιχείρημα έγκυρο, τότε το συμπέρασμα αναγκαστικά είναι έγκυρο.

έννοια (sense) Η γνωσιακή σημασία μιας έκφρασης, ή ο τρόπος με τον οποίο εκφράζεται κάτι, σύμφωνα με ορισμένους φιλοσόφους της γλώσσας και επιστήμονες της λογικής. Για παράδειγμα, οι εκφράσεις «Μαρκ Τουέν» και «Σάμουελ Κλέμενς» αναφέρονται στο ίδιο πράγμα, στο ίδιο ακριβώς πρόσωπο. Επομένως, η διαφορά μεταξύ των εκφράσεων έχει να κάνει με τις διαφορετικές τους έννοιες.

επαγωγή (induction) Ένας συλλογισμός που προχωρεί από πολλούς ειδικούς ισχυρισμούς προς έναν γενικό ισχυρισμό ή προς άλλους ειδικούς ισχυρισμούς. Για παράδειγμα: αυτό το σαλιγκάρι τρώει μαρούλια, αυτό το σαλιγκάρι τρώει μαρούλια, κι αυτό επίσης, κτλ. επομένως όλα τα σαλιγκάρια τρώνε μαρούλια.

επιχείρημα (argument) Ένα σύνολο κρίσεων που προσφέρονται προς υποστήριξη ενός συμπεράσματος. Για παράδειγμα (1) Όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί· (2) Ο Σωκράτης είναι άνθρωπος· (3) Κατά συνέπεια, ο Σωκράτης είναι θνητός.

κατηγόρημα (predicate) Το μέρος της πρότασης που αποδίδει κάτι στο υποκείμενο. Αυτό το οποίο δηλώνεται ή επιβεβαιώνεται σχετικά με το υποκείμενο. Για παράδειγμα, στην πρόταση «Ο Σωκράτης είναι μεθυσμένος», το «μεθυσμένος» είναι το κατηγόρημα.

κρίση (premise) Μια πρόταση που προβάλλεται προς υποστήριξη ενός συμπεράσματος. Στο επιχείρημα «(1) Όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί· (2) Ο Σωκράτης είναι άνθρωπος· (3) Κατά συνέπεια, ο Σωκράτης είναι θνητός», οι (1) και (2) είναι κρίσεις.

λογική (logic) Η μελέτη των συλλογισμών. Η ίδια η λογική έχει πολλούς κλάδους, από την άτυπη λογική (που εξετάζει τη δομή της επιχειρηματολογίας στις φυσικές γλώσσες) έως την τυπική λογική (τη μελέτη της καθαρά αφηρημένης, τυπικής δομής των συλλογισμών), ή τη μελέτη πραγμάτων όπως η μαθηματική συλλογιστική, οι τροπικότητες, η επιστήμη των υπολογιστών, οι πιθανότητες και πιθανά άλλα.

λογική μορφή (logical form) Αποκαλύπτεται μέσω μιας ανάλυσης της κρυμμένης λογικής δομής που βρίσκεται κάτω από την επιφανειακή σύνταξη προτάσεων, σύμφωνα με ορισμένους φιλοσόφους. Για παράδειγμα, ο Μπέρτραντ Ράσελ υποστήριξε ότι είναι δυνατόν να παρακαμφθούν ορισμένα προβλήματα που συνδέονται με την αναφορά σε κάτι που δεν υπάρχει, αν αποκαλυφθεί η κρυμμένη λογική μορφή ορισμένων ύποπτων εκφράσεων.

οριστική περιγραφή (definite description)

Μια παράσταση που εντοπίζει ένα πρόσωπο, μένος ή πράγμα, για παράδειγμα «Αυτός που σέκεται όρθιος στο βάθος».

παραγωγή (deduction) Ένας συλλογισμός που

προχωρεί από έναν γενικό ισχυρισμό σε ένα ειδικό συμπέρασμα. Για παράδειγμα: όλα τα σαλιγκάρια τρώνε μαρούλια, αυτό εκεί το πράγμα είναι ένα σαλιγκάρι, επομένως αυτό εκεί το πράγμα τρώει μαρούλια.

παράδοξο (paradox) Ένα ορισμένο είδος

έντασης ανάμεσα σε δυο ισχυρισμούς που φαίνονται προφανώς αληθείς. Το πρόβλημα συχνά παρουσιάζεται όταν αντικρουόμενοι ισχυρισμοί φαίνεται να απορρέουν λογικά από κάτι άλλο που θεωρείται αληθές.

συλλογισμός (inference) Μια νοτική κίνηση

από τις κρίσεις προς ένα συμπέρασμα. Ορισμένες φορές χρησιμοποιείται επίσης ως συνώνυμο του «επιχειρήματος».

συμπέρασμα (conclusion) Η πρόταση την

οποία επιχειρεί να αποδείξει ένα επιχειρήμα. Στο επιχειρήμα «(1) Όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί· (2) Ο Σωκράτης είναι άνθρωπος· (3) Κατά συνέπεια, ο Σωκράτης είναι θνητός, το συμπέρασμα είναι η πρόταση (3)».

υποκείμενο (subject) Το μέρος μιας

πρότασης σχετικά με το οποίο αποδίδεται κάτι. Για παράδειγμα, στην πρόταση «Ο Σωκράτης είναι μεθυσμένος», ο «Σωκράτης» είναι το υποκείμενο.

ΟΙ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ

η θεωρία σε 30''

ΣΚΕΨΗ ΣΕ 3''

Ένα επιχείρημα είναι έγκυρο όταν είναι αδύνατον οι κρίσεις του να είναι αληθείς και το συμπέρασμά του ψευδές.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΕ 3'

Τον 20ό αιώνα αποδείχτηκαν δύο πολύ σημαντικά μαθηματικά αποτελέσματα σε σχέση με τη λογική πρώτης τάξεως: είναι πλήρης και είναι μη αποφασίσιμη. Ο Κουρτ Γκέντελ (Kurt Gödel) απέδειξε ότι είναι δυνατόν να προγραμματιστεί ένας υπολογιστής ώστε να παραθέτει όλα τα έγκυρα επιχειρήματα (πληρότητα), ενώ ο Αλόνζο Τσερτς (Alonzo Church) απέδειξε ότι είναι αδύνατον να προγραμματιστεί ένας υπολογιστής ώστε να αποφασίζει αν κάθε επιχείρημα είναι έγκυρο ή όχι (μη αποφασισιμότητα).

Πριν από περισσότερα από 2300 χρόνια, ο Αριστοτέλης παρατήρησε ότι σε ορισμένα επιχειρήματα είναι αδύνατον να είναι οι κρίσεις αληθείς και τα συμπεράσματα ψευδή. Ένα παράδειγμα είναι ο συλλογισμός βάσει του οποίου από την πρόταση «Όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί» και την «Όλοι οι θνητοί φοβούνται τον θάνατο» συνάγεται η «Όλοι οι άνθρωποι φοβούνται τον θάνατο». Στη σύγχρονη λογική, τα επιχειρήματα αυτά λέγεται ότι είναι παραγωγικά έγκυρα. Ο Αριστοτέλης ανακάλυψε ότι η εγκυρότητα ενός επιχειρήματος δεν εξαρτάται από το θέμα του, αλλά μόνο από τη μορφή των κρίσεων και του συμπεράσματος. Όλα τα επιχειρήματα της μορφής «Όλα τα Α είναι Β, και όλα τα Β είναι Γ, άρα όλα τα Α είναι Γ» είναι έγκυρα. Ο Αριστοτέλης περιέγραψε μια σειρά από τέτοιες μορφές, που τις αποκάλεσε «συλλογισμούς». Μέχρι τον 19ο αιώνα, το αντικείμενο της λογικής συνέπιπτε σε μεγάλο βαθμό με τους συλλογισμούς του Αριστοτέλη. Αλλά οι συλλογισμοί είναι μικρό μόνο τμήμα των έγκυρων επιχειρημάτων και δεν περιλαμβάνουν πολλά από τα μοτίβα νόμιμων συμπερασμών που χρησιμοποιούνται στις επιστήμες και τα μαθηματικά. Το 1879 ο Γκότλομπ Φρέγκε (Gottlob Frege) επινόησε έναν πολύ γενικότερο χαρακτηρισμό του έγκυρου επιχειρήματος, που είναι επαρκής για την αναπαράσταση της μαθηματικής και της επιστημονικής συλλογιστικής. Ένας απόγονος του συστήματος του Φρέγκε, που ονομάζεται «Λογική πρώτης τάξεως με ταυτότητα» θεωρείται τώρα ότι μπορεί σε γενικές γραμμές να αναπαραστήσει μαθηματικές θεωρίες και αποδείξεις, και διδάσκεται σε όλους τους σπουδαστές φιλοσοφίας.

ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

δείτε επίσης
ΤΟ ΠΑΡΑΔΟΣΙΟ ΤΟΥ ΡΑΣΕΛ
ΚΑΙ Ο ΛΟΓΙΚΙΣΜΟΣ ΤΟΥ
ΦΡΕΓΚΕ
σελίδα 14

ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΕ 3''

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ
384–322 π.Χ.

ΓΚΟΤΛΟΜΠ ΦΡΕΓΚΕ
1848–1925

ΚΟΥΡΤ ΓΚΕΝΤΕΛ
1906–1978

ΑΛΟΝΖΟ ΤΣΕΡΤΣ
1903–1995

ΚΕΙΜΕΝΟ ΣΕ 30''

Μπάρι Λέβερ

**Για τον Αριστοτέλη,
ήταν λογικό: είμαστε
άνθρωποι, πρόκειται
να πεθάνουμε,
και κατά συνέπεια
είμαστε φοβισμένοι.
Σ' ευχαριστούμε πολύ,
Αριστοτέλη!**

ΤΟ ΠΑΡΑΔΟΞΟ ΤΟΥ ΡΑΣΕΛ ΚΑΙ Ο ΛΟΓΙΚΙ- ΣΜΟΣ ΤΟΥ ΦΡΕΓΚΕ

η θεωρία σε 30''

ΣΚΕΨΗ ΣΕ 3''

Το σύνολο όλων των συνόλων που δεν είναι μέλη του εαυτού τους είναι μαζί μέλος του εαυτού του και δεν είναι μέλος του εαυτού του.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΕ 3'

Ορίστε ένα παράδοξο που περιλαμβάνει συλλογιστική παρόμοια με του Ράσελ. «Υπάρχει ένας κουρέας που ξυρίζει όλους όσους δεν ξυρίζονται μόνοι τους, και μόνο αυτούς». Αν ο κουρέας ξυρίζει τον εαυτό του, τότε δεν ξυρίζει τον εαυτό του, κι αν δεν ξυρίζει τον εαυτό του τότε τον ξυρίζει. Το παράδοξο αυτό λύνεται εύκολα, απλώς με το να δεχτούμε ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρχει τέτοιος κουρέας. Ο Φρέγκε δεν μπορούσε να αποδεχτεί τον ανάλογο τρόπο για να ξεφύγει από τα σύνολα, δεδομένου ότι χρησιμοποίησε την αρχή του για να αποδείξει την ύπαρξη συνόλων όπως απαιτούν τα μαθηματικά.

Ο Μπέρτραντ Ράσελ (Bertrand Russell) σκέφτηκε ένα βαθύ και σκοτεινό παράδοξο ενώ διάβαζε το σύστημα λογικής του Γκόττομπ Φρέγκε. Ο Φρέγκε πίστευε ότι θα μπορούσε να ορίσει όλες τις μαθηματικές έννοιες και να αποδείξει όλες τις μαθηματικές αλήθειες, εκκινώντας αποκλειστικά από αρχές της λογικής. Η άποψη ότι τα μαθηματικά μπορούν να αναχθούν κατά τέτοιο τρόπο στη λογική, ονομάζεται λογικισμός (logicism). Εάν ο Φρέγκε είχε αποδείξει την αλήθεια του λογικισμού, θα ήταν ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα στην ιστορία της φιλοσοφίας. Αλλά ο λογικισμός του δεν ήταν επιτυχημένος. Μια από τις λογικές αρχές που χρησιμοποιήθηκαν για να αποδειχτεί η ύπαρξη των αριθμών, των συναρτήσεων και άλλων λογικών αντικειμένων, είναι η εξής: για κάθε κατηγορημα «είναι F (P)» υπάρχει ένα σύνολο πραγμάτων που είναι F . Δυο παραδείγματα είναι: το «είναι πρώτος αριθμός» προσδιορίζει το σύνολο αριθμών $\{2, 3, 5, 7, \#\dots\}$, ενώ το «είναι σύνολο» προσδιορίζει το σύνολο όλων των συνόλων. Το 1903 ο Ράσελ έδειξε ότι το (P) είναι αντιφατικό προς τον εαυτό του, με το εξής επιχειρήμα. Έστω το κατηγορημα «δεν είναι μέλος του εαυτού του». Με το (P) υπάρχει ένα σύνολο –ας το ονομάσουμε R – συνόλων που δεν είναι μέλη του εαυτού τους. Είναι το R μέλος του εαυτού του; Αν είναι, τότε δεν είναι· κι αν δεν είναι, τότε είναι. Αντίφαση! Ήταν ένα συντριπτικό πλήγμα στον Φρέγκε και στον λογικισμό.

ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

Δείτε επίσης
ΟΙ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΙ ΤΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ
σελίδα 16

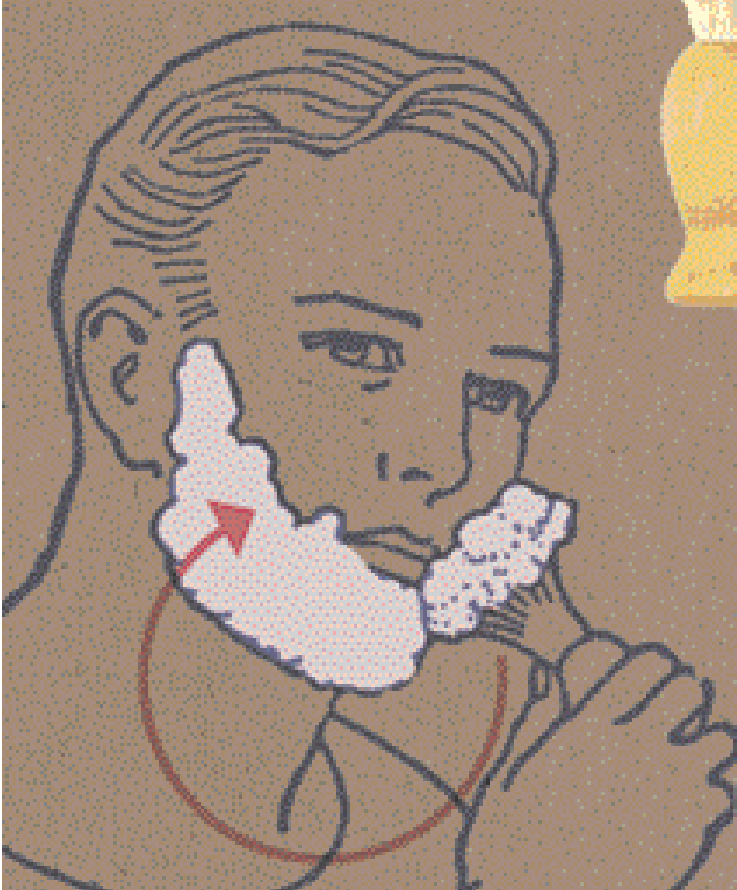
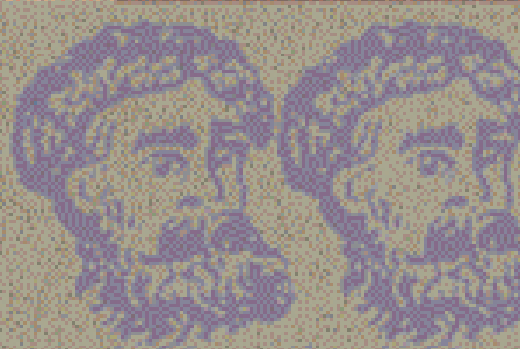
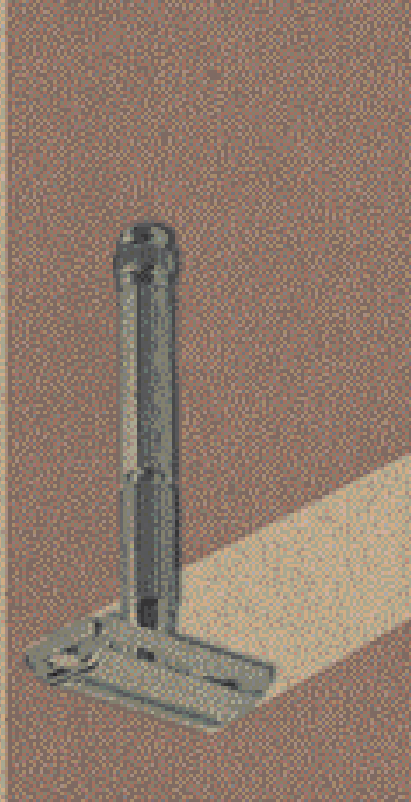
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΕ 3''

ΜΠΕΡΤΡΑΝΤ ΡΑΣΕΛ
1872–1970

ΚΕΙΜΕΝΟ ΣΕ 30''

Μπάρτι Λέβερ

Αυτός που ξυρίζει τους ξυριστές, ξυρίζει λιγότερο ή περισσότερο απ' όλους; Όπως και να είναι, πώς και δεν σκέφτηκε κανείς να αφήσει γενειάδα;

384 π.Χ.

Γεννιέται στα Στάγειρα,
στη Μακεδονία

367 π.Χ.

Μεταβαίνει στην Αθή-
να και μαθητεύει στην
Ακαδημία του Πλάτωνα.

347 π.Χ.

Φεύγει από την Αθήνα,
πρώτα για την Άσσο στη
Μ. Ασία και μετά για τη
Λέσβο και τη Μακεδο-
νία, όπου ανέλαβε παι-
δαγωγός του μελλοντι-
κού Μεγ. Αλεξάνδρου

336 π.Χ.

Επιστρέφει στην Αθήνα
και ιδρύει το Λύκειο

323 π.Χ.

Αναγκάζεται να εγκατα-
λείψει την Αθήνα για τη
Χαλκίδα στην Εύβοια

322 π.Χ.

Πεθαίνει

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

Όσα κι αν πούμε για τη σημασία του Αριστοτέλη στην ιστορία της φιλοσοφίας δεν θα είναι υπερβολή. Όχι μόνο τυποποίησε τους κανόνες της λογικής παραγωγής, αλλά και επιδόθηκε σε πρωτοποριακό έργο στους τομείς της ηθικής, της πολιτικής, της μεταφυσικής, της βιολογίας, της φυσικής, της ψυχολογίας, της αισθητικής, της ποίησης, της ρητορικής, της κοσμολογίας, των μαθηματικών και της φιλοσοφίας του νου.

Ο Αριστοτέλης γεννήθηκε το 384 π.Χ. στη μακεδονική πόλη Στάγειρα, που σήμερα βρίσκεται στη Βόρειο Ελλάδα. Ήταν γιος του Νικόμαχου, ενός γιατρού στην αυλή του βασιλιά της Μακεδονίας, ο οποίος τον έστειλε στην Αθήνα το 367 π.Χ., όπου εντάχθηκε στην Ακαδημία του Πλάτωνα και έμεινε εκεί επί 20 χρόνια, πρώτα ως σπουδαστής και έπειτα ως διδάσκων. Ύστερα από τον θάνατο του Πλάτωνα το 347 π.Χ., ο Αριστοτέλης έφυγε από την Αθήνα και τελικά κατέληξε στη Μακεδονία, όπου ανέλαβε διδάσκαλος του μετέπειτα Μεγάλου Αλεξάνδρου. Στη συνέχεια επέστρεψε στην Αθήνα, όπου ίδρυσε τη δική του σχολή, το Λύκειο ή Περιπατητική σχολή (πιθανότατα ονομάστηκε έτσι επειδή δίδασκε ενώ περπατούσε στους σκεπαστούς διαδρόμους

του Λυκείου). Παρέμεινε στην Αθήνα έως το 323, οπότε αντιμετώπισε προβλήματα καθώς το αντιμακεδονικό συναίσθημα κυρίεψε την πόλη και διατυπώθηκαν κατηγορίες περί «ασέβειας» εναντίον του. Μη θέλοντας να αφήσει τους Αθηναίους «να αμαρτήσουν δεύτερη φορά κατά της φιλοσοφίας», έφυγε από την Αθήνα και εγκαταστάθηκε στη Χαλκίδα, όπου τον επόμενο χρόνο πέθανε από πεπτικό νόσημα σε ηλικία 63 ετών.

Δυστυχώς, γνωρίζουμε λιγότερα για τις περιστάσεις στις οποίες ο Αριστοτέλης παρήγαγε το μεγάλο έργο του από όσα γνωρίζουμε για τη ζωή του. Είναι πιθανό οι περισσότερες από τις διασωθείσες πραγματείες του να μην προορίζονταν για δημοσίευση αλλά να αποτελούν συμπληρήματα διδακτικών σημειώσεων του που τα επιμελήθηκαν οι διάδοχοί του. Αυτό εξηγεί εν μέρει για ποιο λόγο είναι δυσκολοδιάβαστα –γεμάτα ειδική ορολογία, αναλυτικές συζητήσεις, ανακοιουθίες και κενά. Ωστόσο, το έργο του παραμένει ένα από τα κορυφαία επιτεύγματα του κλασικού κόσμου και κατά πάσα πιθανότητα δεν έχει όμοιό του από πλευράς της σημασίας του στην ανάπτυξη της επιστήμης της φιλοσοφίας.

Σκέπτομαι άρα υπάρχω, υπαρξισμός, διαλεκτικός υλισμός; Σωκρατική μέθοδος και αποδόμηση; Είναι πολύ πιθανό να τις ξέρετε αυτές τις φιλοσοφικές θεωρίες. Δηλαδή, σίγουρα θα τις έχετε όλες ακουστά. Γνωρίζετε, όμως, αρκετά γι' αυτές ώστε να μπορείτε να πάρετε μέρος σε μια συζήτηση ή να εντυπωσιάσετε την παρέα σας με τις γνώσεις σας;

Το βιβλίο **50 Φιλοσοφικές Θεωρίες που επηρέασαν την ανθρωπότητα** προσεγγίζει με πρωτότυπο τρόπο και σας δίνει τη δυνατότητα να κατανοήσετε τις 50 σημαντικότερες φιλοσοφικές σχολές. Προκαλεί τους κορυφαίους στοχαστές να σταματήσουν για λίγο να «τρώγονται» για το νόημα του νοήματος και να εξηγήσουν τις πιο πολύπλοκες φιλοσοφικές ιδέες μέσα σε μισό λεπτό, χρησιμοποιώντας μόλις δύο σελίδες, 300 λέξεις, και μία μεταφορική εικόνα. Εδώ, σε ένα μόνο βιβλίο, έχετε την ευκαιρία να διδαχθείτε από τη συσσωρευμένη γνώση των κορυφαίων φιλοσόφων μας και να κατανοήσετε περίπλοκες έννοιες, όπως η κατηγορική προσταγή του Καντ, χωρίς να καταλήξετε σε κάποιο σκοτεινό δωμάτιο με μια παγκύστη στο πονεμένο σας κεφάλι.

Ο επιμελητής **Μπάρι Λόουερ** είναι Καθηγητής και Πρόεδρος του Τμήματος Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Rutgers, στο Νιου Τζέρσεϊ. Τα ενδιαφέροντά του περιλαμβάνουν τα μεταφυσικά θεμέλια της επιστήμης, τη φιλοσοφία της φυσικής, και τη φιλοσοφία του νου. Είναι συγγραφέας (μαζί με τον Georges Rey) του *Meaning in Mind* και (μαζί με τον Carl Gillett) του *Physicalism and its Discontents*. Έχει δημοσιεύσει πολλές μελέτες σχετικά με τη φιλοσοφία της κβαντικής θεωρίας, τη μεταφυσική των νόμων και της τύχης, και τη φιλοσοφία του νου.

 **ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΚΛΕΙΔΑΡΙΘΜΟΣ**

Δομοκού 4, Σταθμός Λαρίσης, 10440 ΑΘΗΝΑ, Τηλ. 210-5237635

ISBN 978-960-461-380-9

9 789604 613809

ΟΙ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ
ΤΟ ΠΑΡΑΔΟΣΙΟ ΤΟΥ ΡΑΣΕΛ ΚΑΙ Ο ΛΟΓΙΚΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΦΡΕΓΚΕ
Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΩΝ ΤΟΥ ΡΑΣΕΛ
Ο ΓΡΙΦΟΣ ΤΟΥ ΦΡΕΓΚΕ
ΤΟ ΘΕΩΡΗΜΑ ΤΟΥ ΓΚΕΝΤΕΛ
ΤΟ ΠΑΡΑΔΟΣΙΟ ΤΩΝ ΨΕΥΤΩΝ ΤΟΥ ΕΠΙΜΕΝΙΔΗ
Ο ΣΩΡΟΣ ΤΟΥ ΕΥΒΟΥΛΙΔΗ
ΣΚΕΠΤΟΜΑΙ, ΑΡΑ ΥΠΑΡΧΩ
ΤΟ ΑΝΤΙΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΓΚΕΤΙΕΡ
Ο ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΔΟΧΕΙΟ
ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΠΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΧΙΟΥΜ
Ο ΜΠΛΑΣΙΝΟΣ ΓΡΙΦΟΣ ΤΟΥ ΓΚΟΥΝΤΜΑΝ
ΟΙ ΕΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΨΕΥΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΠΕΡ
ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΥΝ
ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΝΟΥ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΤΕΣΙΟΥ
Η ΠΡΟΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΜΠΡΕΝΤΑΝΟ
Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ ΤΟΥ ΦΟΝΤΟΡ
ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΠΑΡΦΙΤ
ΤΑ ΖΟΜΠΙ ΤΟΥ ΤΣΑΛΜΕΡΣ
ΤΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑ ΤΟΥ ΖΗΝΩΝΑ
ΤΟ ΑΡΙΣΤΕΡΟ ΧΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΝΤ
ΤΟ ΠΛΟΙΟ ΤΟΥ ΘΗΣΕΑ
Ο ΔΑΙΜΟΝΑΣ ΤΟΥ ΛΑΠΛΑΣ, ΝΤΕΤΕΡΜΙΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ
ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΒΟΥΛΗΣΗ
ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΜΗΧΑΝΗ ΤΟΥ ΡΑΪΛ
Η ΗΘΙΚΗ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ
ΟΙ ΦΥΣΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ
Η ΚΑΤΗΓΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΓΗ ΤΟΥ ΚΑΝΤ
Ο ΩΦΕΛΙΜΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΙΛ
Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΥΛΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΞ
ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΒΑΓΟΝΙΟΥ
ΟΙ ΠΕΝΤΕ ΤΡΟΠΟΙ ΤΟΥ ΑΚΙΝΑΤΗ
ΤΟ ΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ ΤΟΥ ΑΝΣΕΛΜΟΥ
Ο ΓΡΙΦΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ
Ο ΩΡΟΛΟΓΟΠΟΙΟΣ ΤΟΥ ΠΕΪΛΙ
ΤΟ ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΣΚΑΛ
Ο ΧΙΟΥΜ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΘΑΥΜΑΤΩΝ
Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΗ
Η ΣΠΗΛΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ
ΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ
Ο ΑΤΟΜΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΛΟΥΚΡΗΤΙΟΥ
Ο ΙΔΕΑΛΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΠΕΡΚΛΕΪ
ΤΟ ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ Α ΠΡΙΟΡΙ ΤΟΥ ΚΑΝΤ
Η ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΧΕΓΚΕΛ
Ο ΠΡΑΓΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΖΕΪΜΣ
Η ΚΟΙΝΗ ΛΟΓΙΚΗ ΤΟΥ ΜΟΥΡ
Η ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΤΟΥ ΒΙΤΓΚΕΝΣΤΑΪΝ
Ο ΥΠΕΡΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΟΥ ΝΙΤΣΕ
Η ΑΠΟΔΟΜΗΣΗ ΤΟΥ ΝΤΕΡΙΝΤΑ
ΤΟ ΤΙΠΟΤΕ ΤΟΥ ΧΑΪΝΤΕΓΚΕΡ
Η ΚΑΚΗ ΠΙΣΤΗ ΤΟΥ ΣΑΡΤΡ

Επισκεφθείτε μας στο Internet:
www.klidarithmos.gr